Тематичний випуск

«ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ: МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ, ТЕХНОЛОГІЇ»

Том 2

Рекомендовано до друку Рішенням Вченої ради
Інституту вищої освіти НАПН України
Протокол № 7/10-2 від 13 вересня 2012 р.

Редакційна колегія випуску:
Андрущенко В. П., Луговий В. І.,Кузьмінський А. І., Степко М. Ф.,
Грищенко І. М., Левшин М. М., Євтух М. Б., Дем'яненко Н. М.,
Калашнікова С. А., Козлакова Г. О., Корольов Б. І., Корсак К. В.,
Онкович Г. В., Падалка О. С.,Савченко О.П., Самчук З. Ф.,
Тарасенкова Н. А., Уваркіна О. В., Ярошовець В. І.

Відповідальний редактор випуску:
Левшин М. М., Луценко Гр. В., Касярум К.В.

Підготовка до друку:
Тітаренко Н. Ю., Лубянська Д. В.

Вища освіта України №3 (додаток 1) - 2012 р. - Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». -Т. 2. - 568 с.

У тематичному випуску часопису «Вища освіта України» вміщені наукові статті фахівців з питань методології, теорії і технологій педагогіки вищої школи.

Співвідношення філософії освіти та педагогіки вищої школи, напрямки уточнення предмету, обгрунтування змісту, умов здійснення компетентнісного підходу, виокремлення інноваційних чинників її розвитку; конструювання моделей «ідеальноо випускника» та «ідеального викладача» вищих навчальних закладів; результати досліджень по реалізації технологічого підходу у вищій освіті та надання їй особистісно зорієнтованої спрямованості, концептуально-методологічні основи проектування методів і засобів діагностування (оцінювання) освітніх результатів у вищих навчальних закладах - ось далеко не повний спектр проблем та питань, до висвітлення та спроби розвязання яких звертаються автори випуску. Особлива увага загострюється обґрунтуванню філософії освіти як духовній парадигмі модернізації вищих навчальних закладів, методологічній основі педагогіки вищої школи.

Публікації видання адресовані науковцям, дослідникам психолого-педагогічних та управлінських проблем розвитку освітньої справи в Україні та за її межами.

Видавництво не несе відповідальності за орфографічні та стилістичні помилки авторів

РОЗДІЛ
ШЛЯХИ І ЗАСОБИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

структурне реформування закладів освіти та виховання для дітей-сиріт, дозволить Україні знизити рівень соціального напруження щодо питань піклування про дітей-сиріт.

Література:

1. Агенство национальных новостей. [электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.annews.ru/news/det ail.php?ID=54375
2. Материал пресс-канцелярии Госсовета КНР. В Китае 573 тис. детей-сирот [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.abirus.ru/content/564/623/627/719/11285.html
3. 3-я сессия ВСНП 10-го созыва и 3-я сессия ВК НПКСК 10-го созыва//[Электронный ресурс] Режим доступа: http://kz.chinese embassy.org/rus/ztbd/lianghui/lianghuidangan/t157953.htm
4. Han W. Why do we have orphans / Wen Han // China Today - 2012 – # 1 (January) – P. 12
5. Zhong J. Older children in Chinese orphanages // Social Work – 2010 - # 156 – 318 p.

УДК 378.048.4

Д.Е. Кільдеров

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ
INTEGRATION PROCESES AS A SOCIALLY-PEDAGOGICAL PROBLEM OF THE EDUCATION QUALITY IMPROVEMENT

Резюме. *У статті проаналізовано вирішення проблеми інтеграційних процесів в педагогіці яка спирається на ідею цілісності навчання. Розкрито закономірності інтеграційних процесів з урахуванням досвіду міжпредметних взаємозв'язків, в структурі вищої освіти. Визначено процеси спрямовані на організацію цілісної навчальної дії, доповнюючи і поглиблюючи наявні знання та надаючи їм нове значення і напрям.*

Ключові слова: *інтеграційні процеси, інтегративність, міжпредметні зв'язки, навчальний процес, інтеграційний курс.*

Резюме. *В статье проанализированы решения проблемы интеграционных процессов в педагогике которая опирается на идею целостности обучения. Раскрыты закономерности интеграционных процессов на основе опыта межпредметных взаимосвязей, в структуре высшего образования. Определены процессы направлены на организацию целостной учебной действия, дополняя и углубляя имеющиеся знания и предоставляя им новое значение и направление.*

Ключевые слова: *интеграционные процессы, интегративность, межпредметные связи, учебный процесс, интеграционный курс.*

Summary. *In the article the solutions of the problem of the integration processes in pedagogy supported by the idea of the education integrity were*

analyzed. The integration processes patterns were considered by using the experience of interdisciplinary relationships in the structure of higher education. The processes pointed at organization of the education integrity that add and expand available knowledge and give a new sense and direction, were identified.

Key words: *integration processes, integrity, interdisciplinary relationships, education process, integration course.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Навчання в школах і ВНЗ в різні історичні епохи відбувалося неоднаково. У курсах історії педагогіки розглядається в певній послідовності те, чому і як навчали у школах стародавнього світу, якими були зміст і методи навчання в середні віки, в епоху відродження і т. і.

Але для сучасного наукового пізнання властива втрата однозначності знань, посилюється роль абстракцій і вірогідності стану, що відбиває загальність зв'язків. Це дозволяє формувати принципові моделі умов, будувати інформаційні системи, узагальнювати наочні образи предметів дійсності і зберігати єдність взаємозв'язків наукового пізнання.

Історичний підхід обумовлюється тим, що школа навчання і виховання існує не ізольовано від життя суспільства, розвитку виробництва, торгівлі, культури, а є органічною частиною громадського життя та тісно пов'язана з розвитком виробництва, науки, техніки і політики [2].

Процес навчання, його механізм не є чимось застиглим, раз і назавжди даним, не здатним до істотних, якісних змін. Ці зміни носять закономірний характер, а увесь процес історичного розвитку навчання і виховання складається з певних послідовних стадій, що охоплюють минуле, сьогодення і майбутнє.

Мета статті – визначити важливість вирішення проблеми інтеграційних процесів в педагогіці яка спирається на ідею цілісності навчання, що виражена єдністю цілей, змісту, засобів, методів і організаційних форм навчання.

Виклад основного матеріалу. У науці, виробництві, політиці, в культурному житті будь-якого суспільства відбувається поступове кількісне накопичення окремих фактів, явищ, понять, наукових теорій, які вимагають осмислення, систематизації і класифікації з інтеграцією їх в якісно нову енергетичну категорію.

Необхідність такого якісного стрибка спостерігалася і на рубежі 19-го і 20-го віків, коли, при тому рівні розвитку техніки практично були вичерпані можливості парових і водяних двигунів, а наукова думка впритул підійшла до відкриття електричної енергії і створення двигунів внутрішнього згоряння.

Аналогічне явище спостерігається і зараз на рубежі 20-го і 21-го століття. Перед людством постає питання безпечного освоєння ядерної і термоядерної енергії, освоєння і використання гравітаційної енергії, енергії тиску світлового променя, що дозволяє успішно вивчати політичний простір і зберігати екологію Землі.

Природно, наявний потік інформації і наукових знань важко вивчити при існуючій тривалості активного життя людини, яке практично не змінилось, і це вимагає розробки нових форм і методів навчання індивіда.

Створення вчительських кадрів як педагогічна система включає як мету, об'єкт і суб'єкта свого функціонування особу вчителя, який розвивається, і як спосіб функціонування - його педагогічну діяльність. Це, як бачимо, є складна, двоєдина, соціально-педагогічна система. Головне призначення цієї системи в тому, щоб «інтегрувати усі дії, які спрямовуються на старшокласника - студента педвузу - вчителя, цілісний виховний процес, що забезпечує в конкретних соціально-економічних і психолого-педагогічних умовах реалізацію поставлених мети і завдань.

Категорії інтеграції і диференціації існують об'єктивно і відносяться до загальнофілософських понять єдності і боротьби протилежностей таким як: кількість і якість, зміст і форма.

Вони входять у галузь інтересів багатьох наук. Аналіз відповідних явищ проводиться в математиці, фізиці, біофізиці, в громадських, загальнополітичних і гуманітарних науках. Ідея інтеграції і диференціації важлива для осмислення сучасного інформаційно-технологічного розвитку.

На початкових етапах розвитку науки йшла боротьба за розумне обмеження складнощів, за чітке встановлення тієї межі, за якою починаються невиправдані надмірності, які усувають хибні наукові явища [3].

Як у навчанні ВНЗ, так і у шкільному навчанні, присутні такі дисципліни, в яких спостерігається велика інтеграція наукових знань. Прикладом може служити дисципліна «Технічна графіка». Основний недолік у змісті цього курсу «нерівномірність», відсутність тісного взаємозв'язку усередині курсу, уривчастість змісту деяких знань. Учні, отримавши первинні необхідні знання, засвоюють практичні навички з вирішення задач з нарисної геометрії, виконують різноманітні графічні побудови та креслення деталей та вузлів. Потім на більш старших курсах відбувається вивчення самостійних навчальних дисциплін і закінчується

навчання комплексною роботою (проект), виконання якого спирається на диференційовані предмети. Таким чином, від інтеграційного курсу «Технічна графіка» через окремі предмети знову до інтегрованих предметів на більш високому рівні.

Такий підхід до побудови системи навчальних предметів природничо-наукового циклу потрібно визнати раціональним. Ця структура відбиває етапи діалектичного методу пізнання: сходження від наочно-узагальненого, синтезованого на первинній конкретній основі знання - до абстрактних узагальнень, через аналіз конкретно-предметних знань - до багатосторонніх конкретних знань про природу, в яких абстракції наповнені предметним змістом [1].

У роботах В.П.Лапчинської [5], Т.Ф.Яркиної [10] та ін.. інтеграційні процеси, в основі яких є міжпредметні зв'язки досить далеких дисциплін, характеризувалися як гіпертрофовані, властиві буржуазній педагогіці і робилися посилання на викладання таких дисциплін як природознавство, домоводство, викладання з використанням методу проектів.

Тенденція інтеграції предметних знань широко застосовується в освітній системі за кордоном. По-перше, це вимога ринку. Так, в університетах США представлені міждисциплінарні узагальнені курси, які успішно практикуються під час підготовки педагогів. По-друге, накопичилася така кількість наукових знань, що неможливо їх усі викладати за окремими дисциплінами. У деяких університетах Франції спостерігається змінення структури ВНЗ. Факультативне ділення замінюється на навчально-дослідницькі одиниці, які готують фахівців широкого профілю на основі узагальнення знань загальноосвітніх і загальнотехнічних дисциплін [8].

В тій чи іншій мірі аналогічні процеси ми спостерігаємо і в освітній системі України. Навчальний процес не залежить від форми політичного устрою і йому властиві загальні закони розвитку, процес пізнання однаковий для усього людства. Тому необхідно встановити закономірності інтеграційних процесів з урахуванням досвіду міжпредметного взаємозв'язку, як принципу дидактики [6; 7].

М.М.Левина стверджує: «Міжпредметні зв'язки, відбиваючи в навчальному процесі зв'язки реальної дійсності, є вираженням закономірності об'єктивного світу і через своє філософське і дидактичне значення визначають зміст, методи і форми навчання. Тому є усі підстави вважати міжпредметні зв'язки одним з принципів радянської педагогіки (дидактики)» [6, с. 60].

В даному випадку термін «радянська педагогіка» - це данина що існувала в СРСР в цей період політичного устрою.

До 1920 року в педагогіці практично існував один лише дидактичний принцип предметність (предметоцентризм). Починаючи з 1920 року, в СРСР, згідно ідеології, що існувала тоді, намагалися відкинути принцип предметності як буржуазний і ввести нову систему викладання - комплексність (інтегративність). Та через об'єктивні причини боротьба протилежних дидактичних начал завершується у 1931 р. перемогою педагогічного традиціоналізму.

Але комплексність (інтегративність) не зникла остаточно, у зв'язку з бурхливим розвитком науки вона входить всередину предметності і мимоволі проявляється. На цій основі виникають нові галузі знань: генетика, біохімія, ракетна техніка і інші.

У 50-і роки інтеграція проявляється в педагогічній освіті у вигляді міжпредметних зв'язків. І в цьому випадку міжпредметні зв'язки виступали як доповнення предметної системи. Подальше дослідження міжпредметності дали уявлення про неї як про принцип дидактики з елементами самостійності і систематичності в процесі навчання. Поступово на основі досягнутого виникає поняття інтеграції в освіті - це ідея комплексного навчання нового століття, яка дозволить освоїти усе зростаючий об'єм інформації і вивчити новітні технологічні процеси, створені під час взаємодії багатьох наук.

Інтеграційні процеси спрямовані на організацію цілісної навчальної дії, доповнюючи і поглиблюючи наявні знання, надаючи їм нове значення і напрям, тобто інтегративність є засобом розвитку предметності в нових галузях наук.

Розуміння інтегративності як принципу дидактики змінює характер педагогічного мислення, явище трансформується і стає основою. Розглядаючи це явище з філософської точки зору взаємозв'язку форми і змісту, потрібно відмітити те, що створилося протиріччя між формою і вкладеним в нього новим змістом. Формою в даному випадку виступають міжпредметні зв'язки, а новим змістом є принцип дидактики, і це протиріччя призвело до більш об'ємної форми навчання інтеграції, що включає не одну дію, а декілька, які мають можливість проявлятися як окремо, так і спільно, і сюди ж органічно увійшли предметні зв'язки. Поняття «Міжпредметні зв'язки» виявилось малим і тому поступилося місцем поняттю інтеграції, це сталося на початку 80-х років і саме з того часу починається наступний етап розвитку інтеграційних процесів.

У роботах В.І.Загв'язинського [4] була зроблена спроба, розкрити інтегративність як загальнонаукову закономірність. Разом з тим найбільш важливою і ефективною виявилась міжпредметна інтеграція у порівнянні з внутрішньопредметною. Міжпредметна інтеграція у вигляді цілісної дидактичної системи насиченої особливими функціями, які не можуть існувати усередині одного предмета. І якщо глибше розглянути поняття інтеграції, то термін внутрішньопредметна інтеграція не зовсім коректний.

Функції міжпредметної інтеграції набагато складніші, вони покликані працювати з галузями багатьох знань і в результаті таких дій, як диференціація, класифікація (структуризація), систематизація (синтез і цілісність), позначаються нові галузі знання і підвищується ефективність сприйняття.

В цьому випадку інтеграція виступає як генетичний принцип, який в цілому визначає систему освіти на вищому організаційному рівні, розглядаючи її у порівнянні з традиційною системою предметної освіти.

Історичний досвід не рекомендує відділяти, а тим більше протиставляти предметність і інтегративність.

Інтеграція витікає з взаємозв'язку науки і предметів і не припускає існування одного без іншого, а тільки взаємно доповнює один одного.

Виходячи з вищесказаного, слід визнати інтеграцію як найважливіший дидактичний принцип, який визначає організацію освітньої системи з урахуванням предметності як загальної форми методу інтеграції в педагогічному процесі. До цього виводу можна прийти і іншим шляхом. Як вказувалося вище, становлення ідеї міжпредметних зв'язків обумовлене філософськими і ідеологічними поглядами педагогів різних епох і різних громадських систем, загальними тенденціями розвитку педагогіки дидактики. А оскільки міжпредметні зв'язки є основною складовою інтеграційних процесів, то і статус дидактичного принципу можна віднести до процесу інтеграції в системі освіти, що надає інтеграції загальність, фундаментальність, а це визначає умови конструювання дидактичної системи.

У літературі є досить багато висловлювань і проти інтеграції в навчальному процесі. Зокрема, В.В.Краевський та І.Я.Лернер [9] побоюються, що інтеграція буде простим з'єднанням предметів, яке призведе до фактичної ліквідації деяких з них. Вони пропонують обмежитися створенням інтеграційних курсів на основі того, що вже інтегровано у науці з позиції загальних ідей

(наприклад, біологія). І говорять: «Якщо йдеться про інтеграцію на власне педагогічних підставах, то цілісність курсу (а це неодмінна умова його розуміння і засвоєння) можлива при взаємопроникненні змісту різних наук» [9, с. 28]. З цією вимогою важко не погодиться, і вона є неодмінною умовою наших досліджень.

Далі автори висловлюють побоювання, що заміна багатьох навчальних предметів інтегрованими курсами може привести до різкого зниження якості знань учнями і глибини знань у самих учителів. Вони бачать причину різкого падіння інтересу учнів до знань і якості навчання в єдиній програмі для усіх учнів і говорять, що широка диференціація навчання допоможе підвищити якість знань школярів в єдності з їх розвитком.

За наведеними аргументами можна заперечити наступне. Під час створення інтеграційної навчальної програми з декількох дисциплін, на її основі створюється інтеграційний курс з глибокими знаннями. І цей курс мають змогу вести декілька викладачів.

Проведення в життя інтеграційних процесів ґрунтується в першу чергу на класифікації простих понять і явищ, на цьому етапі застосовується операція диференціації. Потім настає етап осмислення і встановлення міжпредметних зв'язків і впливів, після чого об'єднуються отримані дані в стрункy програму навчання з урахуванням системного аналізу, який припускає вивчення складу структури навчальних функцій і їх відношення з іншими об'єктами дидактики з навчальним предметом.

Висновки. Підхід до вирішення проблеми інтеграційних процесів в педагогіці спирається на ідею цілісності навчання, в якому виражена єдність цілей, змісту, засобів, методів і організаційних форм. Зроблена спроба структурного аналізу дидактичної проблеми інтеграційних зв'язків.

Цей аналіз дозволив виявити не лише складність складу дидактичної категорії інтеграційних процесів, але і різноманіття їх функцій у вдосконаленні сучасного процесу навчання. Структурний аналіз дозволив визначити значення дидактичної категорії в залежності від аспектів їх вивчення.

На різних історичних етапах значення вищеназваних ідей педагоги бачили у формуванні системи знань і наукового світогляду; у оволодінні узагальненими методами «пізнання», уміннями і навичками в процесі об'єднання знань на основі певних видів діяльності; у вихованні, підготовки до трудової діяльності, до життя, політехнічне навчання і так далі.

Виділені аспекти відповідають освітнім, розвиваючим і виховуючим функціям навчання.

Література:

1. Білевич С. Інтеграція як педагогічна проблема сучасної освіти // Збірник наукових статей НПУ. Наукові записки. – 2001. – Вип.40. – С.59-61.
2. Гончаренко С. Проблеми інтеграції змісту шкільної освіти. Інтеграція елементів змісту освіти: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. – Полтава: Інститут післядипломної освіти педагогічних працівників. – 1994. – 200 с.– С.2-3
3. Гуревич С., Коломієць Д. Інтеграційні тенденції в підготовці вчителя трудового навчання // Молодь і ринок. – 2003. - №3 (5). – С. 63-68.
4. Загвязинский В. И. Методология и методика дидактического исследования. - М., 1982. - 160 с.
5. Лапчинская В. П. Средняя общеобразовательная школа современной Англии: Вопросы теории и практики обучения. - М.: Педагогика, 1977. - 216 с.
6. Левина М. М. Межпредметные связи как дидактическое условие формирования у учащихся научных понятий и знаний о методах // Межпредметные связи в процессе преподавания основ наук в средней школе. - М., 1973. - С. 60-63.
7. Лошкарева Н. А. Место межпредметных связей в системе дидактических принципов советской дидактики // Межпредметные связи в процессе преподавания основ наук в средней школе. - М., 1973. - С. 36 -37.
8. Никандров Н. Д. Современная высшая школа капиталистических стран. - М., 1978. - С. 27-29.
9. Теоретические основы содержания общего среднего образования /Под ред. В. В. Краевского, И. Я. Лернера. - М.: Педагогика, 1983.- 352 с.
10. Яркина Т. Ф. Критический анализ состояния и тенденции развития буржуазной педагогики в ФРГ. - М: Педагогика, 1979. - 215 с.

УДК: 378.14:78

С.А. Колесніков, А.С. Пастушенко

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ШКІЛЬНОГО ПІСЕННОГО РЕПЕРТУАРУ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ
FEATURES OF TEACHING SCHOOL SONG REPERTOIRE IN PREPARING FUTURE TEACHERS OF MUSIC

Резюме. *У статті розглядаються необхідні для майбутніх учителів музики методи роботи з шкільним пісенним репертуаром, що забезпечують успішність музичного виховання школярів.*

Ключові слова: *майбутні вчителі музики, шкільний пісенний репертуар, концертмейтерські навички, підбір по слуху.*